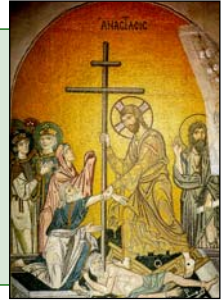

Μεγάλη Τεσσαρακοστή

“Ένα πνευματικὸ ταξίδι
πρὸς τὸ Τέλος τοῦ παλαιοῦ
καὶ τὴν Ἀρχὴ τοῦ νέου

Τὸ πραγματικὸ μήνυμα καὶ τὸ δῶρο *

Ἡ Χαρμολύπη

ΓΙΑ πολλούς, ἂν ὄχι γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς ὀρθό-δοξους Χριστιανούς, ἡ Μεγάλη Σαρακοστή ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕναν περιορισμένο ἀριθμὸ ἀπὸ τυπικοὺς κανόνες καὶ διατάξεις, ὅπου κυρίως ἐπικρατεῖ τὸ *ἀρνητικὸ στοιχεῖο*, ὅπως εἶναι: ἀποχή ἀπὸ ὀρισμένα φαγητά, ἀπαγόρευση τῆς ψυχαγωγίας, τοῦ χοροῦ καὶ ἴσως κάθε θεάματος.

Σὲ τέτοιο δὲ βαθμὸ εἶναι ἡ ἀποξένωσή μας ἀπὸ τὸ πραγματικὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε μᾶς εἶναι σχεδὸν ἀδύνατο νὰ καταλάβουμε ὅτι ὑπάρχει *«κάτι ἄλλο»* στὴν Μεγάλη Σαρακοστή, κάτι χωρὶς τὸ ὁποῖο ὅλες αὐτὲς οἱ διατάξεις χάνουν πολὺ ἀπὸ τὸ νόημά τους.

* * *

ΑΥΤΟ τὸ *«κάτι ἄλλο»* μπορούμε θαυμάσια νὰ τὸ περιγράψουμε σὰν μιὰ *«ἀτμόσφαιρα»*, σὰν ἕνα *«κλίμα»*, μέσα στὸ ὁποῖο μπαίνει κανεὶς, καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα σὰν μιὰ *κατάσταση* τοῦ νοῦ, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία γιὰ ἑπτὰ ἑβδομάδες *διαπερνᾷ* ὁλόκληρη τὴν ζωὴ μας.

Ἄς τονίσουμε ἀκόμα μιὰ φορά, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς δὲν εἶναι νὰ μᾶς ἐπιβάλλει πιεστικὰ μερικὲς τυπικὲς ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ νὰ *μαλακώσει* τὴν καρδιά μας τόσο, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ *ἀνοιχτεῖ* στὶς πραγματικότητες τοῦ πνεύματος, ν’ ἀποκτήσει τὴν ἐμπειρία τῆς κρυμμένης *«δίψας καὶ πείνας»* γιὰ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεό.

Αὐτὴ ἡ *«ἀτμόσφαιρα»* τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, αὐτὴ ἡ ἀνεπανάληπτη *«κατάσταση τοῦ νοῦ»*, δημιουργεῖται βασικὰ μὲ τὴν

λατρεία, με τις ποικίλες έναλλαγές που παρουσιάζονται στην λειτουργική ζωή αυτής της περιόδου.

Θεωρούμενες κάθε μιὰ χωριστὰ αὐτὲς οἱ έναλλαγές μπορεί νὰ μᾶς φανοῦν σὰν ἀκατανόητες *ρουμπρίκες* (τυπικὲς διατάξεις), σὰν ἐπίσημοι κανονισμοί, ποὺ ἐξωτερικὰ φαίνονται προσκολλημένοι στὸν τύπο, ἀλλὰ ἂν τις ἐξετάσουμε σὰν σύνολο μᾶς ἀποκαλύπτουν καὶ μᾶς μεταδίδουν τὸ *πνεῦμα* τῆς Μεγάλῃς Σαρακοστῆς: μᾶς κάνουν νὰ δοῦμε, νὰ νιώσουμε καὶ νὰ βιώσουμε τὴν «*χαρμολύπην*» ποὺ εἶναι τὸ πραγματικὸ μήνυμα καὶ τὸ δῶρο τῆς Μεγάλῃς Σαρακοστῆς.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ, χωρὶς νὰ ὑπερβάλλει, ὅτι οἱ πνευματικοὶ πατέρες καὶ οἱ ἱεροὶ ὑμνογράφοι, ποὺ σύνθεσαν τοὺς ὕμνους τοῦ Τριωδίου καὶ οἱ ὅποιοι λίγο λίγο ὀργάνωσαν τὴν γενικὴ δομὴ γιὰ ὅλες τὶς Ἀκολουθίες τῆς Μεγάλῃς Σαρακοστῆς, οἱ ὅποιοι στόλισαν τὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων μὲ μιὰ εἰδικὴ ὁμορφιὰ ποὺ τόσο τῆς ταιριάζει, διαθέτουν μιὰ θαυμαστὴ κατανόηση τῆς ἀνθρώπινῃς ψυχῆς. Αὐτοὶ πραγματικὰ ἤξεραν τὴν *τέχνη* τῆς *μετάνοιας* καί, κάθε χρόνο στὴν διάρκειά τῆς Μεγάλῃς Σαρακοστῆς, κάνουν αὐτὴ τὴν *τέχνη* προσιτὴ σὲ ὅποιον ἀπὸ μᾶς ἔχει αὐτιὰ γιὰ νὰ ἀκούει καὶ μάτια γιὰ νὰ βλέπει.

* * *

ΕΠΙΠΑΜΕ ὅτι ἡ γενικὴ ἐντύπωση εἶναι αὐτὸ ποὺ λέμε «*χαρμολύπην*». Ὅταν κάποιος, ἔστω καὶ ἂν ἔχει περιορισμένες γνώσεις γιὰ τὴν λατρεία, μπεῖ στὴν Ἐκκλησία ὅσο διαρκοῦν οἱ Ἀκολουθίες τῆς Μεγάλῃς Σαρακοστῆς, σχεδὸν ἀμέσως –εἶμαι βέβαιος– θὰ καταλάβει αὐτὴ τὴν κάπως ἀντιφατικὴ ἔκφραση.

Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, μιὰ κάποια ἥρεμῃ θλίψη διαποτίζει τὴν Ἀκολουθία: τὰ ἄμφια εἶναι σκοῦρα, οἱ Ἀκολουθίες διαρκοῦν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι συνήθως καὶ εἶναι πιὸ μονότονες, σχεδὸν δὲν ὑπάρχει κίνηση. Τὰ ἀναγνώσματα καὶ οἱ ψαλμοὶ έναλλάσσονται, ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ φαίνεται σὰν νὰ μὴ «συμβαίνει» τίποτα: σὲ τακτὰ διαστήματα ὁ ἱερέας βγαίνει ἀπὸ τὸ ἱερὸ καὶ λέει πάντοτε τὴν ἴδια σύντομῃ εὐχὴ καὶ ὅλο τὸ ἐκκλησιαστικὸ συνοδεύει κάθε αἴτηση αὐτῆς τῆς προσευχῆς μὲ μετάνοιας. Ἔτσι γιὰ ἀρκετὴ ὥρα στεκόμαστε σ' αὐτὴ τὴν μονοτονία, σ' αὐτὴ τὴν ἥρεμῃ θλίψη.

Ἀλλὰ κατόπιν ἀρχίζουμε νὰ νιώθουμε ὅτι ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ παράσταση καὶ ἡ μονοτονία μᾶς χρειάζεται ἂν θέλουμε ν' ἀπο-

κτίσουμε ἐμπειρία ἀπὸ τὴν κρυμμένη, καὶ κατ' ἀρχὴν ἀπαρατήρητη ἐπίδραση τῆς Ἀκολουθίας.

Σιγὰ σιγὰ ἀρχίζουμε νὰ καταλαβαίουμε ἢ μᾶλλον νὰ αἰσθανόμαστε ὅτι αὐτὴ ἡ θλίψη στὴν πραγματικότητα εἶναι «εὐθυμία» ὅτι μιὰ μυστηριώδης μεταμόρφωση πρόκειται νὰ συμβεῖ μέσα μας.

Εἶναι σὸν νὰ φτάνουμε σ' ἓνα μέρος ὅπου οἱ θόρυβοι καὶ οἱ ἀναστατώσεις τῆς ζωῆς τοῦ δρόμου καὶ ὄλων ὄσων συνήθως γερμίζουν τὶς ἡμέρες, ἀκόμα καὶ τὶς νύχτες μας, δὲν ἔχουν δικαίωμα εἰσόδου, σ' ἓνα μέρος ὅπου αὐτὰ δὲν ἔχουν καμιά δύναμη.

Ὅλα ὅσα μᾶς φαίνονται ὑπερβολικὰ σημαντικὰ, ὥστε νὰ γερμίζουν τὸ μυαλό μας, ὅλη αὐτὴ ἡ κατάσταση ἀγωνίας ποὺ μᾶς ἔγινε οὐσιαστικὰ δευτέρη φύση, ἐξαφανίζονται καὶ ἀρχίζουμε νὰ νιώθουμε ἐλεύθεροι, ἀνάλαφροι καὶ εὐτυχισμένοι.

Δὲν εἶναι ἡ θορυβώδης καὶ ἐπιφανειακὴ εὐτυχία ποὺ πηγαινοέρχεται εἴκοσι φορὲς τὴν ἡμέρα καὶ εἶναι πολὺ εὐθραυστη καὶ φευγαλέα, ἀλλὰ εἶναι ἡ βαθιὰ εὐτυχία ποὺ ἔρχεται ὄχι ὑπὸ μιὰ συγκεκριμένη καὶ εἰδικὴ αἰτία, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας ποὺ ἔχει, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ντοστογιέφσκυ, «ἀγγίξει ἓναν ἄλλο κόσμο». Καὶ αὐτὸ ποὺ ἄγγιξε εἶναι καμωμένο ἀπὸ φῶς, εἰρήνη καὶ χαρὰ, ἀπὸ μιὰ ἀνέκφραστη ἐμπιστοσύνη.

Καταλαβαίουμε λοιπὸν γιατί οἱ Ἀκολουθίες πρέπει νὰ ἔχουν μεγάλη χρονικὴ διάρκεια καὶ νὰ εἶναι κάπως μονότονες, καταλαβαίουμε ὅτι, ἀπλούστατα, εἶναι ἀδύνατο νὰ περάσουμε ἀπὸ μιὰ συννηθισμένη κατάσταση τοῦ νοῦ, καμωμένη σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἀναστατώσεις, συνωστισμό καὶ φροντίδες, καὶ νὰ φτάσουμε σ' αὐτὴ τὴν *νέα κατάσταση*, χωρὶς πρῶτα νὰ ἡρεμήσουμε καὶ χωρὶς νὰ ἀποκαταστήσουμε μέσα μας ἓνα βαθμὸ *ἐσωτερικῆς σταθερότητας*.

Νὰ γιατί, ἐκεῖνοι ποὺ βλέπουν τὶς Ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μόνο στὰ πλαίσια τῶν «ὕποχρεώσεων» καὶ ποὺ πάντοτε ρωτοῦν γιὰ τὸ λιγότερο δυνατὸ («πόσο συχνὰ πρέπει νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησία, κάθε πότε πρέπει νὰ προσευχήμαστε;»), δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ καταλάβουν τὴν ἀληθινὴ φύση τῆς λατρείας, ἡ ὁποία ἔχει σκοπὸ νὰ μᾶς μεταφέρει σ' ἓνα διαφορετικὸ κόσμο –στὸν *κόσμο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ!* Ἐκεῖ ὅμως μᾶς μεταφέρει σιγὰ σιγὰ, γιατί ἡ πεσμένη μας φύση ἔχει χάσει τὴν ἰκανότητα νὰ μπαίνει στὸν κόσμον αὐτὸ *φυσικά*.

Ἔτσι, ὅσο βιώνουμε αὐτὴ τὴν μυστηριώδη ἐλευθερία, ὅσο γινό-

μαστε «ἀνάλαφροι καὶ εἰρηνικοί», ἡ μονοτονία καὶ ἡ θλίψη τῶν Ἀκολουθιῶν ἀποκοτῶν μιὰ καινούργια σημασία, μεταμορφώνονται.

Μιὰ ἐσωτερικὴ ὁμορφιὰ τὶς φωτίζει σὰν τὴν πρωινὴ ἡλιαχτίδα ποῦ, ἐνῶ ἀκόμα στὴν κοιλάδα εἶναι σκοτάδι, στὶς βουνοκορφὲς ἀρχίζει νὰ φωτίζει· αὐτὸ τὸ «Φῶς» καὶ ἡ κρυφὴ χαρὰ ἔρχονται ἀπὸ τὰ ἐπαναλαμβανόμενα «ἀλληλουΐα», ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν μουσικὴ ἀπόχρωση τῆς λατρείας τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς.

Αὐτὸ ποῦ στὴν ἀρχὴ παρουσιάστηκε σὰν μονοτονία, τώρα ἀποκαλύπτεται σὰν εἰρήνη· ὅ,τι ἀκουγόταν σὰν θλίψη, βιώνεται τώρα σὰν τὴν ἐντελῶς πρώτη κίνηση τῆς ψυχῆς νὰ ξαναβρεῖ τὸ χαμένο βάθος της.

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πρῶτος στίχος τοῦ «ἀλληλουΐα» διακρῦπτει κάθε πρωΐ στὴν διάρκεια τῆς Σαρακοστῆς: «ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς Σέ, ὁ Θεός, διότι Φῶς τὰ προστάγματά Σου ἐπὶ τῆς γῆς».

* * *

«Χαρμολύπη» λοιπὸν εἶναι: ἡ θλίψη γιὰ τὴν ἐξορία μου, γιὰ τὴν καταστροφὴ ποῦ ἔχω κάνει στὴν ζωὴ μου· εἶναι ἡ χαρὰ γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν συγγνώμη Του, ἡ χαρὰ γιὰ τὴν ξαναγεννημένη ἐπιθυμία γιὰ τὸ Θεό, ἡ εἰρήνη ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή στὸ σπίτι.

Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ *ἀτμόσφαιρα* τῆς λατρείας στὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Τέτοια εἶναι ἡ πρώτη καὶ γενικὴ ἐπίδρασή της στὴν ψυχὴ μου.

† Δ' Κυριακὴ Νηστειῶν
20.3/2.4.2006

(*) Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, Μεγάλη Σαρακοστὴ – Πορεία πρὸς τὸ Πάσχα, σελ. 36-39, ἐκδόσεις «Ἀκρίτας», Ἀθήνα 1987. Ἐπιμέλ. ἡμετ.